

Fördjupningsområde Könsperspektiv på den sociala barnvården

Bakgrund

Forskning inom socialt arbete har länge varit könsneutral utan att bl.a. uppmärksamma de könsspecifika faktorer som påverkar, till exempel bedömningen av flickors och pojkars problem eller deras olika behov av sociala insatser och bemötande. Även om problematiken aktualiserats under senare år finns behov av ökad kunskap inom detta område både vad gäller forskning och det praktiska sociala arbetet.

Socialstyrelsen fick 2002 i uppdrag av regeringen att följa upp, analysera och redovisa könsskillnader i socialtjänstens verksamheter. Uppdraget utmynnade i rapporten ”Jämställd socialtjänst?” som utkom 2004. Det var första gången hela socialtjänstens verksamhet granskades ur ett jämställdhetsperspektiv. Där framkommer att det är sällsynt att se barn i social barnvård ur ett könsperspektiv och att det saknas systematisk kunskap för hela ”vårdkedjan” inom den sociala barnvården ur ett könsperspektiv. Enligt rapporten finns behov av metodutveckling, studier och forskning ur ett könsperspektiv.

När det gäller placerade barn och ungdomar finns ett behov av att studera vad för slags insatser flickor/pojkar behöver, följa upp insatserna och deras resultat/effekter för flickor/pojkar. Det finns också behov av att utveckla ett könsperspektiv på bemötande och utformning av verksamheter t.ex. inom familjehem och behandlingshem.

Ett av Barnhusets fördjupningsområden

Barnhusets styrelse har beslutat att ha könsperspektiv på den sociala barnvården som ett fördjupningsområde med utgångspunkt från de behov som beskrivs i Socialstyrelsens rapport ”Jämställd socialtjänst”. Barnhuset har arbetat med området bl.a genom att finansiera forskningsprojektet ”Flickor och pojkar på institution – ett könsperspektiv på ungdomsvården”. I rapporten intervjuas kvinnliga och manliga behandlare på flick- och pojkinstitutioner om hur de ser på flickor/pojkar bl.a. utifrån riskfaktorer och skyddsfaktorer. Detta forskningsprojekt har sedan utmynnats i en skrift i Barnhusets skriftserie.

Barnhuset har därefter genomfört ett antal seminarier i landet riktade till behandlingspersonal och socialtjänst för att sprida kunskap från projektet och för att stimulera till reflektion om könets betydelse i det sociala arbetet.

Projektet ”Forskningscirklar om könsperspektiv på den sociala barnvården”

Som ett ytterligare arbete inom detta fördjupningsområde har Barnhuset tagit initiativ till att i samarbete med några kommuners FoU-enheter stimulera till FoU-cirklar riktade till personal inom socialtjänsten i syfte utveckla ett könsperspektiv på barns behov och reflektera över könets betydelse i det sociala arbetet.

Fem olika verksamheter geografiskt fördelade i landet kommer att delta i projektet; FoU i Väst, Fokus i Kalmar, FoU i Stockholm, Dalarnas Forskningsråd samt Uppsala socialtjänst.

Projektplan

Projektet är tänkt att pågå under hösten 2007 och våren 2008. Vetenskaplig handledare i projektet är docent Ingrid Claezon, Malmö. Projektet startar med en gemensam konferens i Stockholm för alla deltagare som en inspiration för det fortsatta arbetet. Cirkelledarna kommer under projekttiden att träffas för erfarenhetsutbyte vid några tillfällen. Projektet avslutas med en gemensam konferens i maj 2008. Arbetet föreslås utmynna i en skrift som ges ut av Barnhuset och presenteras vid ett eller flera seminarier i landet.

Projektbeskrivning

Allmänna Barnhuset har tagit initiativ till ett projekt med syfte att studera och reflektera kring könsperspektivet på det sociala arbetet med barn och ungdomar. Detta ska ses i vid bemärkelse där studieområdet kan omfatta såväl små barn som ungdomar eller de socialarbetare som arbetar med dem. Genomförandet kommer att ske i forskningscirklar (FoU-cirklar) på några olika platser i landet.

Trots att ämnesområdet är brett krävs det en gemensam ram för vad ”könsperspektiv” kan innebära i de studier som nu ska starta i forskningscirkelarna. Följande text ska ses som en första teoretisk referensram för arbetet och som en gemensam begreppsdefinition. Vi skriver ”första” med tanken att denna kan utvecklas gemensamt under arbetets gång.

Vi kan, generellt sett, ha som utgångspunkt att flickor och pojkar, i identiska situationer, oftast behandlas på olika sätt – av socialarbetare inom socialtjänsten, i behandlingssituationer inom såväl öppen som sluten vård samt utifrån den samhälleliga diskursen som även innefattar skolan och domstolar. (Se t ex Berit Andersson 1997, Ingrid Claezon & Mats Hilde, 2005, Kerstin Hamreby, 2004, Petra Ullmanen & Gunvor Andersson, 2006, Astrid Schlytter, 1999 och Katarina Wennstam, 2002).

Vi kan också utgå från att kön genomsyrar det sociala livet och att könsbundna föreställningar inverkar på praktiken och blir en viktig aspekt av organisationers sociala (och normativa) liv. Kerstin Hamreby har studerat barnavårdsarbetet under 1900-talet och konstaterar i sin avhandling (2004, s 179) ”... att föreställningar om det biologiska könet som socialt och psykologiskt determinerande har medverkat i sociala myndigheters agerande gentemot flickor och pojkar. I de åtgärder som vidtogs för att komma tillrätta med sociala problem bland de unga var ett traditionellt skillnadsorienterat sätt att se på kvinnligt och manligt genomgående. Sådana synsätt utgjorde därmed en central del i den diskursiva regimen i socialt barnavårdsarbete.” Uppgiften för vårt projekt är att, inom några avgränsade områden i barnavårdsarbetet, undersöka om detta påstående fortfarande är giltigt.

Genomförande av projektet

Uppläggnings- och strukturen på arbetet i forskningscirkeln är en viktig startpunkt för respektive projekt. Det krävs medvetenhet om vad som ska göras och dessutom krävs en kritisk inställning till de tolkningar som följer. Det sägs ofta att preciseringen av problemställningen är en central del i forskningsprocessen eftersom den kommer att påverka resten av processen. Ett gott råd är därför att lägga ner tid och stor vikt vid fastställandet av

forskningsdesignen. Respektive cirkelledare tar ansvar för att tillvägagångssättet tydliggörs för deltagarna och inför Allmänna Barnhuset.

En annan anledning till att vi bör ha en gemensam övergripande struktur för de olika studierna är att sammanställningen och dokumentationen av dem både underlättas och blir tydligare. Här beskrivs några kriterier som är nödvändiga i planeringen av era projekt och som ni säkert är bekanta med sedan tidigare.

Begreppet kön kan användas på olika sätt i olika studier. Petra Ullmanen & Gunvor Andersson (2006) förtydligar sitt begrepp ”könsperspektiv” med att beskriva det som en analytisk kategori där kön diskuteras och analyseras i termer av struktur, system, process eller liknande. Detta till skillnad från användningen av kön som en variabel, som till exempel ålder, inkomst eller utbildning. I vårt fall är strävnan att öka medvetenheten om könsperspektivets betydelse inom det sociala barnavårdsarbetet och därmed kommer vi att i huvudsak arbeta med begreppet könsperspektiv som en analytisk kategori.

Syfte

Allmänna Barnhuset har fastslagit att utgångspunkten för forskningscirkelarna är ”att reflektera över vad ett könsperspektiv får för betydelse för arbetet inom den sociala barnavården” (Minnesanteckningar 2007-01-10). Vilket ämne man väljer inom ramen för det här övergripande syftet bestäms utifrån de förutsättningar och behov som finns i forskningscirkelarna.

För att klargöra *syftet* med forskningscirkelns arbete bör varje arbetsgrupp diskutera varför man vill genomföra en studie inom ett visst problemfält. Gärna också bakgrunden till varför man vill genomföra just den här undersökningen, eftersom det i ett senare skede underlättar preciseringen av frågeställningarna. Man kan formulera ett syfte med flera delsyften. Vad är det man önskar belysa med arbetet? Syftet kan t ex anges som:

att beskriva

att förklara

att förstå

att utvärdera

att ge beslutsunderlag

att förändra

att utveckla nya perspektiv

(Halvorsen , 1992)

Frågeställningar

De övergripande frågeställningarna kan formuleras enligt nedan, medan varje delprojekt bör avgränsa och precisera sin problemformulering utifrån de aktuella studierna.

- Vilka föreställningar om flickors respektive pojkars behov och problem finns inom socialt arbete, från de första kontakterna/anmälningarna till utredningar och eventuell behandling? Är de könsbestämda – och hur visar det sig?
- Hur förhåller sig socialarbetare till flickors och pojkars handlingar – och hur intervenerar man? Har man en reflexiv hållning utifrån könsperspektiv eller vidmakthåller man ett kulturellt konstruerat förhållningssätt d v s sociala konstruktioner där flickor och pojkar identifieras via föreställningar (normativa och moraliska) om kön och speciella egenskaper.
- Vad får föreställningar och förhållningssätt för betydelse för det sociala arbetet med barn och ungdomar?

Den första frågan formuleras utifrån *föreställningar* och den andra utifrån konkreta *förhållningssätt*. Den tredje inrymmer dels möjligheten att visa på resultat från studierna, men ger även möjlighet till att nedteckna forskningscirkelns reflektioner kring frågan.

Datainsamling och urval

Som nästa steg bör gruppen ta ställning till *datainsamlingsmetoder* och *urval*. Vilken typ av *data* (information) ska samlas in? Vid användningen av en viss typ av metod får man också en viss typ av *data*, en grundläggande gräns går mellan *kvalitativa* (mjukdata) och *kvantitativa* (hårddata) *data*. Kvalitativa data kännetecknas av en närhet till källan som man hämtar information från och har ofta ett syfte att skapa en förståelse för det problemkomplex som studeras. Oftast belyser och beskriver de den kontext som problemet inryms i. Exempel på kvalitativa metoder är ostrukturerade eller halvstrukturerade intervjuer, forumgrupper, observationer eller källgranskning (man analyserar vad som står i källan). Kvantitativa metoder är däremot strukturerade och kännetecknas av kontroll från forskarens sida. Metoden präglas av avstånd till informationskällan. Exempel på kvantitativa data är standardiserade intervjuer och enkäter eller samtal utifrån ett frågeformulär där samtliga respondenter får exakt samma frågor och där svaren kan registreras systematiskt. Vid kvantitativa metoder kan resultatet analyseras utifrån statistiska metoder och får därmed en hög tillförlitlighet (*reliabilitet*) medan kvalitativa data som inte är formaliserade får en låg tillförlitlighet och är tidskrävande i analysen. Skillnaden mellan hög och låg tillförlitlighet kan uttryckas som att hög tillförlitlighet innebär att oberoende mätningar ger identiska resultat, något som är omöjligt vid kvalitativa data där faktorer som t ex förståelse och intervjuareffekt spelar stor roll. Däremot har kvalitativa data en oftast hög giltighet (*validitet*), inte minst på närheten till det som studeras. *Data*, den insamlade informationen ska, oberoende av metodval, vara relevant för problemställningen.

Det är också viktigt att fastställa kriterier för *urvalet*, val av undersökningssubjekt, och hur detta ska ske. Redan vid formuleringen av frågeställningen aktualiseras urvalet eftersom urvalet av undersökningsspersoner – eller enheter är en avgörande del av undersökningen. I Allmänna Barnhusets minnesanteckningar (2007-01-10) ges, under rubriken ”Ämnen för cirklarna” förslag på relevanta urval.

Forskningscirkelns arbete har kommit en bra bit på väg när ovanstående är tydliggjort och deltagarna är överens om målet för verksamheten och hur detta ska uppnås. Med andra ord blir forskningscirkelns första uppgift att diskutera *vad vill vi* och *hur ska vi gå till väga* – och därefter formulera sin forskningsskiss enligt ovan.

Teoretisk referensram

Kön eller genus?

Om könsperspektiv som gemensam utgångspunkt för projekten

Följande text ska ses som en introduktion till vår gemensamma utgångspunkt för projekten – ett könsperspektiv.

Ofta används de båda begreppen *kön* och *genus* synonymt, ibland används även begreppet *gender* som är den engelska beteckningen för *genus*. Inom den feministiska forskningen finns mycket litteratur som diskuterar och definierar begreppen och användningen av dessa. En del anser att det är svårt att göra en åtskillnad mellan *kön* och *genus*, medan andra ser tydliga skiljelinjer. Lena Gemzöe (2004) menar att diskussionen om *kön* respektive *genus* inte är på

långt när avslutad utan snarare en vital del av den moderna feminismen. På ett förenklat eller skissartat sätt kommer jag här att belysa begreppen, framför allt utifrån några svenska studier.

Petra Ullmanen & Gunvor Andersson (2006) diskuterar begreppen i sin litteraturgenomgång av studier om barnavård ur ett könsperspektiv, de väljer att använda begreppet kön som de menar är historiskt föränderligt och socialt förmedlat. ”Kön innefattar på så sätt både den fysiska kroppen och de föreställningar som tillskrivs den, det vill säga såväl de kroppsliga som de sociala villkoren för kvinnors och mäns handlande. Ett ytterligare skäl att välja kön i stället för genus är att engelskans tydliga skillnad mellan sex och gender inte finns i svenskan, där kön innefattar betydelsen av både biologiskt och socialt/kulturellt kön.” (a.a, s. 15) Petra Ullmanen & Gunvor Andersson menar att genusforskare varnar för att förenkla förståelsen av begreppen genom att se genus som kulturellt/socialt kön till skillnad från det biologiska könet ”polariseringen kropp kontra själ och natur kontra kultur är olycklig” (s.14). Vidare refereras till genusforskarna som anser att de skilda villkor som råder för flickor och pojkar i samhället faktiskt skapar könsskillnader både i fråga om behov och om beteende. Samhälleliga föreställningar och normer i samhället bidrar till att ständigt skapa dessa könsskillnader.

Ingrid Claezon & Mats Hilde (2005) som studerat könsperspektiv på vården av ungdomar diskuterar också begreppen kön och genus. De har valt att använda begreppet kön i huvudsak för att kön betecknar de sociala processer som bidrar till skapandet av olika sorters skillnader mellan kvinnor och män. Kön genomsyrar det sociala livet och beskrivningar av ungdomars problem görs ofta utifrån sociokulturella förhållanden och blir därmed ”sociala konstruktioner, där flickor och pojkar tillskrivs och identifieras via föreställningar om kön och speciella egenskaper”. (a.a. s.17) I den här studien blev det tydligt hur sociala problem är könsbestämda, inte minst av de behandlare som via sina normativa föreställningar konstruerade ungdomarnas könade identiteter. Därmed får könsbundna föreställningar en stark inverkan såväl på flickorna och pojkarna som individer som på den institution och organisation som de befinner sig inom. I behandlarnas värderingar av normativitet – förhållandet mellan normalt och avvikande beteende – finns även deras syn på flickors respektive pojkars moraliska karaktärer. Vid de studerade institutionerna var det uppenbart att behandlarna hade traditionellt konstruerade tankegångar om könsskillnader, därmed vilade också mycket av deras förhållningssätt på ganska stereotypa kategoriseringar av ungdomarna. Som exempel kan nämnas hur flickor omnämns som lågsinta och som intrigmakare medan pojkar är raka, blir arga och gör upp med en gång. Det ansågs också rent allmänt att det är svårare att arbeta med flickor än med pojkar. Detta kan ses som ett exempel på hur normativa praktiker bidrar till att förstärka stereotypa föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt och hur föreställningar om kön har långa traditioner. Vid analysen har Ingrid Claezon och Mats Hilde använt sig av begreppet kön, som något som genomsyrar det sociala livet och som även omfattar kropp, sexualitet och identitet. Se även Allmänna Barnhuset *Har sociala problem ett kön?* (2003) som är en konferensrapport utifrån det projekt som Ingrid Claezon och Mats Hilde genomfört.

Även Kerstin Hamreby (2004) har valt att använda sig av begreppet kön, innefattande både det biologiska och det socialt och kulturellt konstruerade könet. Hon menar att genus är sociala och kulturella konsekvenser av könstillhörighet, men påpekar också att genus som begrepp ibland används synonymt med kön, vilket är felaktigt. Som ett utmärkt exempel nämns det fullständigt omöjliga i termen ”genusfördelning” när man vill presentera fördelningen av antalet kvinnor och män. Kerstin Hamreby ser kön som något som ständigt produceras och ”... kön präglas till stor del av makt i form av diskursiva, disciplinerande praktiker” (a.a. s.16). Kön som en social konstruktion uppmanar därmed till en inriktning på könade olikheter i fråga om *villkoren* snarare än i fråga om *väsen*. Hamreby visar med stor tydlighet hur villkoren för flickor respektive pojkar under 1900-talet präglats av konstruerat

skillnadstänkande, byggt på föreställningar om det biologiska könet som determinerande för de sociala myndigheternas handlande. På goda grunder ställer hon frågan om denna form av bemötande fortfarande vidmakthålls i det sociala barnavårdsarbetet idag. I så fall är det problematiskt eftersom det kan skymma en fundamentalt viktig aspekt, nämligen könsmaktsförhållanden. ”När frågor om kön är föremål för kritisk diskussion och forskning måste fokus placeras på makt” (a.a. s.179).

Kön som konstruktion beskrivs ofta som att ”göra kön” (från engelskans ”doing gender”). Helena Johansson (2006) väljer också begreppet kön, men inte som ett substantiv utan som ett verb, ”kön görs”. Hon menar också att det är omöjligt att inte göra kön och att när vi gör kön gör vi samtidigt skillnad. ”Kvinnligt kön görs annorlunda och motsatt manligt.” (a.a. s.52) Liksom flera andra könsforskare menar Helena Johansson att konstruktioner av kön måste också inkludera analys av maktförhållanden. Mäns diskursiva överordning innebär att de har makten att definiera och utgöra ”det normala” (kvinnan som ”det andra könet”), medan deras materiella överordning är sådan som märks i lönekuvertet eller i statistik över våldtäkter och misshandel. Vi ser ofta exempel på detta inom olika områden, i Claezons & Hiltes (2005) intervjuer med behandlare blev konstruktionen av mannen som auktoritet och gränssättare uppenbar, medan kvinnan var empatisk tröstare och samtalspartner. När det gäller kön som biologiskt begrepp så menar Helena Johansson att det går inte att bortse från de biologiska *kropparna*, men det som är av intresse är ändå ”hur kön görs och vilka egenskaper som tillskrivs dessa kroppar samt vilka konsekvenser det får”. (a.a. s.52)

Flera av ovanstående referenser diskuterar även genus (även när de väljer begreppet kön), särskilt utifrån Yvonne Hirdmans (1990) genusystem, som beskriver genus som en process som utgår från sociala mönster, grundade på föreställningar och normer om kvinnors och mäns egenskaper och kompetens. Detta återspeglar sig på många olika arenor inom samhället och genererar hierarkier och olikheter mellan kvinnor och män. Petra Ullmanen och Gunvor Andersson beskriver detta (2006, s.14) ”Yvonne Hirdman menar att könets isärhållande är en förutsättning för att den manliga normen ska fungera. Möjligheten att bryta genusordningen ligger i att bryta könets isärhållande”. Men för att genomföra detta måste man även uppmärksamma hur kön interagerar med andra faktorer som till exempel makt, etnicitet, klass. Men Hirdman använder sig även av en andra princip som handlar om den manliga normen och som innebär männens högre värde och en överordnad maktposition. Det handlar alltså om att genomskåda de skilda villkor som råder mellan flickor och pojkar (och kvinnor och män) och som skapar de könsskillnader som blir tydliga vid studier om deras beteende och de problemdefinitioner som, via föreställningar, vidhäftas dem.

Robert W. Connell (2002, s. 9) skriver i förordet till sin bok ”Om Genus” att ”den utgår från synen att genus är en nyckeldimension i vårt privatliv, våra sociala relationer och vår kultur”, och att det handlar om vår identitet och våra möjligheter till rättvis behandling. Han säger vidare att inom genusforskningen möter vi ”mängder av fördomar, åsikter, myter, felaktigheter och rena lögnar”. Via forskning kan vi röja bland dessa och söka djupare förståelse för de här fenomenen. Vi befinner oss mitt ibland dessa fördomar och en del av dem är så vanliga att vi nästan kan tro att de tillhör naturens ordning. Den här förvanskade synen på genuskillnader innebär ofta att det väcker oro, kanske till och med skandal, när människor inte följer mönstret. Vi har många belegg för detta, till exempel väcker det fortfarande stridiga känslor hos en hel del människor när två personer av samma kön vill gifta sig. Robert W. Connell visar på flera mönster som vi tar för givna därför att de är fördomar, som är inbyggda i det allmänna tänkesättet. Han talar om genusmönster och genusstrukturer och kopplar detta till makt som något ständigt närvarande, ibland synnerligen synlig och stundom som något diffust. Makten som något (diskursivt) som utövas genom vårt sätt att tala och skriva och skapa föreställningar.

Könsmakt

Som framgår av ovanstående är det ofrånkomligt att diskutera kön utan att också se på de maktaspekter som inryms i könsperspektivet. Lena Gemzöe (2004) refererar till radikalfeminismen som menar att förhållandet mellan könen har i alla samhällen varit baserat på makt. Det är ett maktförhållande som innebär mäns dominans över kvinnor på alla områden i samhället och som genomsyrar samhällslivet på ett sådant sätt att det uppfattas som naturligt – och därmed blir det osynligt (jfr Robert W. Connell). Lena Gemzöe konstaterar ”Kvinnor blir inskolade i patriarkatets ideologi redan som små flickor i familjens hägn. Under uppväxten lär skolgång, litteratur och religion dem att kvinnor är underordnade och har ett lägre värde än män” (aa s.47). Resultatet av detta blir att föreställningarna om att vara underordnade internaliseras hos kvinnorna (och männen) och blir en del av den osynliga maktordningen. Genom att leva i patriarkatet accepterar därmed kvinnorna underordningen. En annan form av patriarkatets maktordning är den dominans som tar sig uttryck i kontroll av kvinnor som sexuella varelser, där vapnet i sista hand är våldtäkt. Den tredje patriarkala dominansen kan visa sig i form av att kvinnor hålls ekonomiskt beroende av män. På senare tid har en del feministisk forskning ersatt patriarkatet som analysverktyg och i stället använt begreppen genusordning eller genussystem (se ovan), där genus står för det som är socialt och historiskt tillskapat, det som den sociala konstruktivismen betonar. Makten gör sig även gällande när det gäller sexuellt våld, pornografi och prostitution, som enligt Lena Gemzöe (a.a.) är genomsyrade av patriarkal kultur. Tydligast syns detta inom pornografin där sex är förknippat med manlig dominans och kvinnlig underkastelse och där mäns sexuella behov har en framträdande plats.

Kerstin Hamreby (2004) har tydliggjort mäns makt över flickors och kvinnors sexualitet under 1900-talet, genom att beskriva hur kön hanterats i lagstiftningen. I förarbetena till 1934 års vidgade tillämpning av barnavårdslagen talades om ”könsliga förvillelser bland kvinnor i åldern under 18 år”. Man talade också om att de unga kvinnorna förfallit till lösaktighet. Liknande uttalanden finner man inte om män. Det var borgerlighetens män som satte normen för kvinnorna som oftast kom från underklass eller arbetarklass. Än idag finns liknande synsätt, vilket Katarina Wennstam (2002) visar utifrån artiklar, förundersökningar och domar om sexuella våldtäkter. Det är en skrämmande läsning där pojkar och unga män visar på ett förkrossande kvinnoförtryck och där könsmakten även synliggörs via värderingar i domstolarna. Astrid Schlytter (1999) diskuterar rättstillämpningen av LVU utifrån ett könsperspektiv och fastslår att lagens konstruktion diskriminerar flickor.

Titti Mattsson (2005) har i sin avhandling studerat genusperspektivet i missbrukarvården och konstaterar att perspektiven makt och förtryck ofta är frånvarande i verksamheter och behandlingen av kvinnor och män. Hon menar att behandlingspersonal undviker frågor om könsmakt och hierarki och fastslår ”Kön integreras som ett synliggörande perspektiv, som en arbetsordning och ett behandlingsverktyg, men inte som en diskussion om den maktordning som finns mellan könen” (a.a. s.249).

Det finns andra faktorer som är nära relaterade till kön och makt, till exempel klass, sexualitet och etnicitet. Samtliga genomsyrar praxis när det gäller barns och ungdomars livsvillkor och vid individuella och samhälleliga interventioner. En kritisk granskning av könsperspektivet kommer att medföra att de olika projekten också närmar sig de här aspekterna och de konsekvenser som dessa kan få för den enskilde individen.

Beverley Skeggs (1999) gör en intressant koppling mellan kön och klass och respektabilitet. Hon beskriver hur kvinnors köns- och klasstillhörighet påverkar deras identitet och menar att klass är ständigt och allestädes närvarande. Hennes studie av vita arbetarklasskvinnor visar hur kön och klass samspelar och tydliggör de föreställningar som påverkar dem. Hur de

konstrueras som kvinnor genom samhällets maktstrukturer. Hon utgår från att det historiskt sett alltid gjorts en skillnad mellan kvinnor från under- eller arbetarklass och borgerlighetens kvinnor (Jfr Kerstin Hamreby ovan). ”Arbetarklassen har genom historien ständigt beskrivits som farlig, förorenande, hotfull och revolutionär, patologisk och respektlös. Kort sagt: Icke respektabel”(a.a, Baksidestext) . Beverley Skeggs har på ett förtjänstfullt sätt bidragit till att göra klassbegreppet aktuellt i den feministiska forskningen. Detta har hon gjort genom att använda begreppet respektabilitet som analysredskap. ”I respektabiliteten ingår omdömen som har att göra med klass, ras, kön och sexualitet, och olika grupper särskiljs genom deras möjligheter att ge upphov till, motsätta sig och uppvisa respektabilitet” (a.a. s.11)

Kön och makt har nämnts här och även som hastigast klass, men även etnicitet är en faktor som man inte kan undvika. I den här övergripande teoretiska referensramen är det främst könsperspektivet som är i fokus, men eftersom det är ofrånkomligt att vi i projekten också kommer att omfatta de övriga faktorerna är det viktigt att beröra de förhållanden som samspelar med kön – utan krav på att ni i de olika projekten ska analysera era studier utifrån samtliga begrepp. Men det är otvetydigt bra att i alla fall känna till dem och känna igen dem vid litteraturstudier. Intersektionalitet är ett begrepp som alltmer används i den allmänna debatten och i samband med genus. Intersektionalitet belyser skärningspunkten i olika former av makt och förtryck i relation till kön, sexualitet, etnicitet och klass. Det är alltså ett tvärvetenskapligt begrepp och ett analysredskap som kan användas med teorier om makt. Intersektionalitet är således inriktat på samtliga processer och hur de *samspelar* med varandra.

Utveckling av den sociala barnvården

Forskningscirklarnas arbete är viktigt för utvecklingen av den sociala barnvården, vare sig de inriktar sig på den egna organisationen, behandlingsarbete eller samhällliga problem som drabbar barn och ungdomar. Eftersom utgångspunkten för samtliga projekt är *könsperspektiv* krävs det en gemensam diskussion om vad detta kan innebära. Det kommer också att vara fokus för den uppstartskonferens som kommer att äga rum i början av hösten. Ovanstående fragmentariska beskrivningar av begrepp som kan aktualiseras är tänkta att vara en startpunkt för de samtal som ska förena projekten. Referenserna är dessutom relevanta för litteraturstudier i forskningscirklarna.

I sin litteraturgenomgång konstaterar Petra Ullmanen och Gunvor Andersson (2006) att den sociala barnvården präglas av traditionella föreställningar om barn och familj – en barnvård som återskapar traditionella normer och föreställningar om kön. De avslutar sin rapport med att uppmanar till studier där könsperspektivet belyses utifrån sociala problem och på de insatser som social barnvård erbjuder eller tvingar på utsatta barn och unga. Det råder också brist på systematisk kunskap om ”hela `vårdkedjan` inom den sociala barnvården: sociala problem i allmänhet, anmälan/ansöka, utredning/bedömning, skäl för insats liksom insatsernas innehåll och resultat” (aa, s 64). Det är många frågor som söker sina svar; Allmänna Barnhuset ger med sitt projekt oss möjlighet att besvara några av dem!

Referenser

Allmänna Barnhuset (2003) *Har sociala problem ett kön? Genusperspektiv på ungdomsvården*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhusets skriftserie.

Andersson, Berit (1997) Ett §12-hem för flickor. Omdefinitioner i ungdomsvården, Research Reports 1997:1. Lunds universitet: Sociologiska institutionen.

Claezon, Ingrid & Hilte, Mats (2005) *Flickor och pojkar på institution – ett könsperspektiv på vården av ungdomar*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset 2005:4.

Connell, Robert.W. (2002) *Om genus*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos

Gemzöe, Lena (2004) *Bildas Ismer. Feminism*. Stockholm: Bilda Förlag

Halvorsen, Knut (1992) *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur

Hamreby, Kerstin (2004) *Flickor och pojkar i den sociala barnvården. Föreställningar om kön och sociala problem under 1900-talet*. Umeå: Studier i socialt arbete vid Umeå universitet. Avhandlings- och skriftserie nr 43.

Johansson, Helena (2006) *Brist på manliga förebilder. Dekonstruktion av en föreställning och dess praktik*. Akad. avh. Göteborgs universitet. Institutionen för socialt arbete.

Mattsson, Titti (2005) *I viljan att göra det normala. En kritisk studie av genusperspektivet i missbrukarvården*. Akad. avh. Malmö: Égalité

Schlytter, Astrid (1999) *Kön och juridik i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Skeggs, Beverley (1999) *Att bli respektabel. Konstruktioner av kön och klass*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos

Ullmanen, Petra & Andersson, Gunvor (2006) *En litteraturgenomgång. Svensk social barnvård ur ett könsperspektiv 1993 – 2003*. Statens institutionsstyrelse SiS 1/06.

Wennstam, Katarina (2002) *Flickan och skulden. En bok om samhällets syn på våldtäkt*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.

